

HÖGSKOLAN
DALARNA

Examensarbete 1 för grundlärarexamen inriktning F-3

Grundnivå 2

Hur kan skönlitteratur användas i skolan med genus som utgångspunkt?

En systematisk litteraturstudie

Författare: Helena Daniels

Handledare: Anna Maria Dahlén

Examinator: Hans Söderström

Ämne/huvudområde: Pedagogiskt arbete

Kurskod: PG2050

Poäng: 15hp

Examinationsdatum: 20170109

Vid Högskolan Dalarna finns möjlighet att publicera examensarbetet i fulltext i DiVA. Publiceringen sker open access, vilket innebär att arbetet blir fritt tillgängligt att läsa och ladda ned på nätet. Därmed ökar spridningen och synligheten av examensarbetet.

Open access är på väg att bli norm för att sprida vetenskaplig information på nätet. Högskolan Dalarna rekommenderar såväl forskare som studenter att publicera sina arbeten open access.

Jag/vi medger publicering i fulltext (fritt tillgänglig på nätet, open access):

Ja

Nej

Abstract

Syftet med denna litteraturstudie har varit att ge en fördjupad förståelse för hur lärare kan använda skönlitteratur i syfte att arbeta med frågor rörande genus i årskurs F-3. Metoden som tillämpats har varit en systematisk litteraturstudie i vilken svensk forskning använts för att kunna uppnå syftet med studien. De vetenskapliga artiklar och avhandlingar som använts i studien har tagits fram genom sökning i dels olika databaser och dels genom manuella sökningar. Det framgick att ämnet för denna studie var tämligen outforskat och därför blev antalet användbara artiklar och avhandlingar få. Av den forskning som använts för att besvara frågeställningen har det framgått att den vanligaste metoden att använda skönlitteratur i syfte att arbeta med frågor om genus lämpligast utgörs av högläsning som sedan efterföljs av ett gemensamt samtal i klassrummet. Läraren kan bidra till konversationen genom att ställa ledande frågor. Fördelen med ett sådant arbetssätt är att elevernas tidigare syn på de båda könen kan komma att förändras och leda till en mer neutraliserad inställning till de könsnormer som finns för pojkar och flickor i samhället i stort. I ett arbete som berör genus utgör läraren en betydande roll då mycket avgörs av dennes kompetens och inställning till genus.

Nyckelord

skönlitteratur, genus, jämställdhet, högläsning, årskurs F-3

Innehållsförteckning

1.INLEDNING.....	1
1.1.SYFTE.....	1
2.BAKGRUND.....	1
2.1.BEGREPPSDEFINITION.....	2
2.2.GENUS I SKOLANS STYRDOKUMENT.....	2
2.3.GENUS I SKOLA, SAMHÄLLE OCH SKÖNLITTERATUR.....	3
3.METOD.....	4
3.1.METODVAL.....	5
3.2.ETISKA ASPEKTER.....	5
3.3.URVAL OCH AVGRÄNSNINGAR.....	5
3.4.DATABASER.....	6
3.5.SÖKORD OCH SÖKRESULTAT.....	6
3.6.MANUELL SÖKNING.....	10
3.7.BIBLIOTEKARIELEDD SÖKNING.....	12
3.8.ANALYS AV INSAMLAT MATERIAL.....	12
3.9.VALD LITTERATUR.....	12
4.RESULTAT.....	14
5.DISKUSSION.....	17
5.1.METODDISKUSSION.....	17
5.2.RESULTATDISKUSSION.....	18
5.3.SLUTSATS.....	20
5.4.FÖRSLAG PÅ FORTSATT FORSKNING.....	21
6.REFERENSER.....

1. Inledning

Under min verksamhetsförlagda utbildning (VFU) som bestått av perioder på fem veckor vardera samt kortare fältstudier i årskurs 2 och 3, har jag varit uppmärksam på de skönlitterära böcker som lästs av dels läraren i form av högläsning och dels av eleverna i form av tyst läsning. Vad jag har kunnat notera är att det ofta har funnits skönlitteratur tillgänglig i klassrummet i olika genrer och många böcker har varit så kallade pojkböcker eller flickböcker.¹ För pojkarna har det ofta inneburit böcker som handlar om sport och för flickor har böckerna många gånger varit hästböcker eller andra verk där handlingen innefattat ett djur. Utöver dessa genrer har det givetvis förekommit andra sorters skönlitteratur i andra genrer och framförallt fantasy- och äventyrsberättelser har varit vanligt förekommande i bokhyllan.

Vad beträffar lärarens högläsning har det visat sig de gånger jag varit ute på min VFU att samtliga högläsning böcker varit klassiker, av författare som exempelvis Lindgren. Vad beträffar det har nog inte läraren valt bok med ett genustänk involverat. Snarare har nog tanken varit att låta eleverna ta del av klassiker skrivna av gamla, folkkära barnboks författare vilket ingår i det centrala innehållet för ämnet svenska som elever i årskurs 1-3 ska få möta i sin undervisning (Skolverket, 2016, s.248). Som ett exempel använde läraren *Bröderna Lejonhjärta* som högläsning bok under en av mina VFU-perioder. *Bröderna Lejonhjärta* är en äventyrsberättelse med två pojkar i handlingens centrum och de få kvinnliga gestalter som finns med får inte lika stort utrymme i handlingen. De kvinnliga karaktärernas handlingar och egenskaper beskrivs i stort utifrån könsstereotypa² föreställningar om det kvinnliga könet. Detta har väckt tankar hos mig om hur skönlitteratur skulle kunna användas i klassrummet för att diskutera frågor som rör genus. I min utbildning till lärare för årskurs F-3 har jag i ett flertal kurser fått ta del av hur skönlitteratur för barn kan användas i undervisningen för olika syften men genus är något som inte berörts på ett djupare plan. Att arbete med genusfrågor är viktigt i skolan är något som Tallberg Broman (2002, s. 15) lyfter fram. Författaren menar att barn har rätt till en likvärdig utbildning som inte avgörs av kön och därför är det av stor betydelse att skolan är observant på de mönster som styr elevernas föreställningar av de båda könen och som även har en stark påverkan på elevernas ”uppväxtvillkor”. Vidare anser Tallberg Broman att arbete med genus i skolan behövs till följd av de förändringar som sker i vårt samhälle. I och med att samhället förändras framkommer nya möjligheter och det gäller för eleverna att våga bemöta dessa nya möjligheter utan att hindras av de traditionella uppfattningar som finns om det manliga respektive kvinnliga könet (Tallberg Broman, 2002).

1.1. Syfte

Läsning av skönlitterära texter av olika slag är ett vanligt inslag i elevers undervisning och framförallt i ämnet svenska. Vanligt återkommande frågor inom skolan är frågor som berör jämställdhet mellan pojkar och flickor. Syftet med denna undersökning är att ta reda på hur skönlitteratur kan tillämpas av läraren för att skapa jämställdhet mellan de båda könen.

2. Bakgrund

Detta avsnitt syftar till att ge förståelse för det ämne som denna studie har för avsikt att behandla. Läsaren kommer inledningsvis att få ta del av de begrepp som är av betydelse för denna studie. Därefter ges en inblick i vad styrdokument, tidigare samhällsdebatter och litteratur lyfter fram om ämnet för denna studie.

1 Se avsnitt ”Begreppsdefinition”

2 Se avsnitt ”Begreppsdefinition”

2.1. Begreppsdefinition

Könsroll ett begrepp som innebär att vad som anses maskulint eller feminint avgörs av ideologiska föreställningar. Vanliga teorier om könsrollsbegreppet är att skillnaderna mellan de två könen kommer till uttryck genom att individer socialiseras in i och lär sig vad som anses vara det normala för kvinnor respektive män (Helander, B. & Björnberg, U., u.å.).

Genus Tallberg Broman (2002, s.25) skriver att genus handlar om relationen mellan pojkar och flickor samt deras egenskaper och beteenden. Detta styrs av sociala och historiska faktorer och är inte kopplat till det biologiska könet. Beroende på var en individ befinner sig och i vilken situation samt sällskap så utvecklar individen sitt beteende. Begreppet genus påminner i stort om begreppet könsroll (se definition ovan) men genusbegreppet bryter av då genus innebär makt över de bägge könen mönster av dominans och underordning.

Könsstereotyp/ könsnorm Nikolajeva (2004, s.129) definierar könsstereotyp som ett begrepp som syftar till att pojkar och flickor beter sig så som de förväntas bete sig, vilket avgörs av de könsnormer som råder i samhället. För pojkar förekommer ofta egenskaper som stark, aggressiv och aktiv medan vanliga egenskaper för flickor är sårbar, passiv och självupppoffrande.

Skönlitteratur innebär litteratur där författarens ambition inte alltid är att förhålla sig till verkligheten. Vanliga former av skönlitteratur är lyrik, sagor och drama ("Nationalencyklopedin", 2016).

Pojkbok en genre som förekommer inom litteratur för barn och ungdomar och syftar till böcker med en pojke i huvudrollen. Vanligt är att handlingen innebär ett äventyr av något slag där pojken möter olika typer av människor. Självövare är ett vanligt inslag (Svensson, S., u.å.a).

Flickbok är i likhet med pojkboken en genre inom barn- och ungdomslitteraturen. Flickböcker skildrar ofta en flickas mognadsprocess, från ett barnligt beteende till ett mer moget. Populära böcker som går under genren flickbok har ofta en handling som innefattar hästar eller detektivhistorier där huvudpersonen är en flicka (Svensson, S., u.å.b).

2.2. Genus i skolans styrdokument

I kapitlet "Skolans värdegrund och uppdrag" i styrdokumentet går att läsa att skolan ska bidra till att förmedla "människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta" (Skolverket, 2016, s.7). Det framgår även att skolan ska arbeta för att förhindra diskriminering kopplat till kön och sexuell läggning samt sträva mot att bryta den traditionella synen på de båda könen. Oberoende av kön ska eleverna ges möjlighet att pröva och utveckla sina förmågor och hur eleverna bemöts och bedöms, leder till elevernas förståelse av vad som är manligt respektive kvinnligt (Skolverket, 2016, s.7-8).

I *Läroplanen för grundskolan, förskoleklass och fritidshemmet 2011* (Skolverket, 2016) framgår det i kursplanen i ämnet svenska för årskurs F-3 att ett av syftena är att "genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker" (s.248). Vidare står under syftesdelen för svenskämnet att eleverna bland annat ska ges möjligheten att utveckla sin förmåga vad gäller att "läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften" (s.248).

I det centrala innehållet för kursplanen i svenska för årskurs F-3 framgår att eleverna i sin undervisningen ska få arbeta med och utveckla kunskap om "några skönlitterära barnboks-författare och illustratörer" (Skolverket, 2016, s.248). Eleverna ska även i sin undervisning möta:

Berättande texter och poetiska texter för barn från olika tider och skilda delar av världen. Texter i form av rim, ramsor, sånger, bilderböcker, kapitelböcker, lyrik, dramatik, sagor och myter. Berättande och poetiska texter som belyser människors upplevelser och erfarenheter (Skolverket, 2016, s. 248).

2.3. Genus i skola, samhälle och skönlitteratur

Vad gäller genus i skolan framgår i debattartikeln *Rädda pojkarna med mer jämställd skola*, skriven av Liberalernas (dåvarande Folkpartiet) Jan Björklund och Maria Arnholm (2014, 9 mars) att de båda politikerna vill se en förändring i skolorna vad gäller jämställdhet mellan pojkar och flickor. De upplever att pojkar och flickor i skolan idag, trots tydliga föreskrifter i styrdokumentet, ses på olika vis. Enligt de båda politikerna presterar pojkar generellt sämre i de flesta skolämnena, med undantag för idrott och detta är inte beroende av social bakgrund, var i landet eleven bor eller i vilken skola denne går. Snarare sägs de lägre resultaten, enligt Björklund och Arnholm, bero på att vi fostras med synen på att pojkar är mindre villiga till lärande i skillnad mot flickorna och att det blir en norm för de olika könsrollerna. Björklund och Arnholm menar att det krävs bättre verktyg och större kunskap för lärarna för att kunna motverka denna stereotypa syn på pojkar respektive flickor för att kunna nå en mer jämställd undervisning där pojkar tenderar att prestera lika bra som flickor.

I likhet med Björklund och Arnholm så framgår att även Anna- Belle Ericsson och Linda Backman (2005, 30 juni) i sin debattartikel *Gulliga tjejer-tuffa killar* anser att skolan bör arbeta i större utsträckning med att skapa jämställdhet mellan pojkar och flickor i klassen. Författarna, som startat ett projekt för jämställda barn, påpekar att flickor ofta intar ett mer passivt förhållningssätt och pojkar istället en hårdare attityd, vilket de menar ofta är de outtalade förväntningar som ställs av vuxna. Ericsson och Backman tar vidare upp att böcker ofta är en stor del av barns vardag och ställer i sin artikel frågan om de böcker barn tar del av kan vara en av orsakerna till hur pojkar och flickor väljer att agera. De menar att barn som läser inte analyserar huruvida det som framställs på ett visst sätt är sanning eller ej, snarare blir det en sanning och verklighet för dem. I många skönlitterära böcker för barn målas flickor upp som söta och rara eller en illa uppskattad pojkflicka och få böcker har starka flickor som huvudpersoner. Ericsson och Backman skriver vidare att lärare har en enormt viktig roll gentemot sina elever då de i stor utsträckning avgör vad eleverna får ta del av för litteratur i sin undervisning. Författarna anser att det vore gynnsamt för lärare och elever att gemensamt diskutera böcker och prata om hur olika könsroller framställs och vilken syn eleverna själva har på vad som är pojkkänt eller flickkänt, ett arbete som bör påbörjas så tidigt som möjligt för att öka chanserna att uppnå jämställdhet.

Kåreland (2005, s.10) skriver att en pedagogisk undersökning utförd av en forskare vid namn Birgitta Fagrell visade att barn redan i tidig ålder har utvecklat en förståelse för de biologiska skillnader som finns mellan de båda könen, vilket tyder på att föreställningar om genus är svåra att förändra. Kåreland skriver vidare att det i samma undersökning framkom att barn redan i åldrarna 5-7 förstår att vissa verksamhetsområden lämpar sig bättre för pojkar eller flickor, som exempel kan nämnas att även om flickor är duktiga på att utöva en sport av något slag så är det ändå pojkarna som anses vara bättre på att utöva idrott. Vidare skriver Kåreland (2005, s.12) att synen på genus, utöver den som finns i samhället i stort, även kan tolkas i den skönlitteratur som barn möter, genom att se till hur konstruktionen av genus och kön framställs.

Nikolajeva (2004, s.24) förklarar att det inom all sorts litteratur förekommer specifik litteratur riktad till det kvinnliga könet men däremot finns ingen uttalad litteratur som endast riktar sig mot pojkar/män. Det finns även en syn på pojkböcker som mer "allmänmänniska" då flickor i större utsträckning väljer att läsa dessa pojkböcker, till skillnad från pojkar som sällan väljer flickböcker. Nikolajeva (2004, s.129-130) förklarar vidare att det under 1960- och 70-talet väcktes ett intresse för hur bilden av kön och genus målades upp i olika litterära verk. I studier som gjordes under 1960- och 70-talet betonades hur

förhållanden mellan pojkar och flickor kunde ta sig uttryck och könsstereotyper var det begrepp som var mest framhävt i dessa studier. Pojkar får ofta en större plats i litteraturen i motsats till flickor. Detta kan enligt Nikolajeva förklaras med att pojkar ofta beskrivs som de livliga och äventyrslystna medan flickor å andra sidan gärna framställs som lugna och med ett gott uppförande. Dock skiftar synen på vad som anses vara typiskt för pojkar och flickor till följd av att tiderna förändras, skriver Nikolajeva (2004, s. 131-132). Hon menar att i den skönlitteratur riktad mot barn som vi möter idag har det blivit vanligare att karaktärer av kvinnligt respektive manligt kön tillåts uppvisa drag som är typiska för det motsatta könet.

I barns bokval är genus av betydelse, skriver Brink (2005, s.200-201). Brink förklarar att i undersökningar som gjorts har det visat sig att pojkar nästan uteslutande har valt skönlitterära texter där hjälten i boken varit av manligt kön, vilket forskare kommit fram till är en nödvändighet för pojkars identitetssökande. Flickor däremot har lättare för att läsa böcker där karaktärerna inte nödvändigtvis behöver vara av kvinnligt kön, vilket kan bero på att flickor till skillnad mot pojkar inte har samma behov att finna sin egen könsidentitet. Brink menar att det är viktigt att lärarna låter eleverna läsa böcker där böckernas karaktärer är av samma kön och med egenskaper som eleverna kan koppla till sitt eget kön då de är en viktig del av barnens sökande efter sin egen identitet. Däremot anser Brink att lärare kan nyttja dessa böcker till att diskutera med eleverna kring kön och genus, vilket kan bidra till att eleverna i äldre ålder inte förhåller sig lika starkt till den stereotypa föreställningen av pojkar och flickor.

Scheller (2002, s.31-32) för fram att lärarens kompetens är av stor vikt i arbeten som tar upp frågor som berör genus och jämställdhet men även att lärarens egen uppfattning om genus spelar in. För många lärare kan det finnas en idé om att det inte behövs något omfattande arbete kring genus då de upplever att det redan är jämställt mellan pojkar och flickor i klassrummet. Scheller (2002, s.67) menar att för de lärare som väljer att aktivt arbeta med genus så finns ett antal metoder att tillämpa. Bland annat menar författaren att läraren kan påverka genom att granska den skönlitteratur som återfinns i klassrummet och ställa sig frågan hur stereotypa bilder av flickor och pojkar kommer till uttryck i dessa böcker och denna fråga bör även tas i beaktande i valet av högläsningbok.

3. Metod

I detta kapitel kommer jag att utförligt beskriva val av metod och de etiska aspekter som min studie förhåller sig till. Vidare kommer jag att tydligt belysa vilka urval och avgränsningar som gjorts och vilka databaser som använts under mitt arbete. De sökresultat som framkommit i de olika databaserna kommer redovisas i ett schema. Slutligen kommer de manuella sökningar som tillämpats att beskrivas.

3.1. Metodval

Detta är en systematisk litteraturstudie. Studiens resultat bygger uteslutande på vetenskaplig forskning som bidrar till att uppfylla syftet med studien. Enligt Eriksson Barajas, Forsberg och Wengström (2013, s.70) innebär en systematisk litteraturstudie att de resultat som lyfts fram kommer från tidigare dokumenterad forskning samt att den forskning som används anses vara relevant för det som ska undersökas. Genom att utföra en systematisk litteraturstudie som bygger på vetenskaplig forskning ökar möjligheten att de resultat jag finner är relevanta. De resultat jag får kan i sin tur bidra till förslag på framtida studier. Vidare kommer resultaten från denna studie att vara användbara för mig dels i den verksamhetsförlagda utbildningen och dels i mitt arbete som yrkesverksam lärare. Barajas Eriksson et al. (2013, s.32) förklarar att en systematisk litteraturstudie innebär ett arbete som ska utföras i ett antal olika steg. Syftet för denna studie har tydligt motiverats och formulerats. Utifrån syftet har sökord tagits fram som ansågs vara väsentliga och användbara. Ett flertal sökstrategier har tillämpats där resultaten kritiskt granskats. De avhandlingar och artiklar som slutligen valts ut har redovisats under resultatdelen för att slutligen analyseras och diskuteras. Genom detta tillvägagångssätt har jag tagit

hänsyn till de olika faser Eriksson Barajas et al. nämner och som enligt författarna säkerställer att studien är gjord på ett bra sätt.

3.2. Etiska aspekter

De studier som används i denna studie kommer vara ”peer reviewed”. Att studier ska vara ”peer reviewed” lyfts fram av Eriksson Barajas et al.(2013, s.69) som en punkt av de etiska överväganden som ska göras innan en systematisk litteraturstudie påbörjas. ”Peer review” innebär enligt författarna att en artikel kritiskt har granskats innan den publicerats, oftast av minst två oberoende experter inom aktuellt område. Genom att använda mig av artiklar och avhandlingar som är ”peer reviewed” kan jag försäkra mig om att jag hänvisar direkt till källan, till skillnad mot kurslitteratur som ofta utgörs av andrahandskällor. Detta bidrar till ett mer tillförlitligt resultat som sedan kan utgöra grund för fortsatt forskning. Vidare är min avsikt att tydligt redogöra för val av artiklar i denna studie, vilket framgår som punkt två av Eriksson Barajas et al. Genom att jag utförligt presenterar mina tillvägagångssätt blir reliabiliteten för denna studie högre. Eriksson Barajas et al.(2013, s.103) lyfter att reliabilitet innebär att en annan person ska kunna utföra samma undersökning och uppnå samma resultat. Vidare kommer de artiklar och avhandlingar som används i denna studie uteslutande att väljas utifrån studiens syfte, vilket Eriksson Barajas et al.(2013, s.105) menar är av stor vikt vad gäller en studies validitet. Eriksson Barajas et al. förklarar vidare att en mätmetod som anses ha hög reliabilitet och validitet bidrar till att resultaten kan generaliseras. Med generalisering menas att en större slutsats kan dras utifrån ett flertal urval (2013, s.52,100) .

3.3. Urval och avgränsningar

Min ambition har varit att finna forskning som behandlar den svenska grundskolans år F-3 men även om antal träffar varit många var det ytterst få artiklar som var av intresse då en stor majoritet innebar andra examensarbeten, fel ämnesinriktning eller fel ålderskategori. Därför beslutades att även granska artiklar där forskning gjorts på förskolor med barn i femårsåldern då de åldersmässigt ligger nära de barn som går i förskoleklass. Även forskning som utförts i årskurs 4 har valts att inkluderas i min granskning av artiklar, då åldern hos elever i fjärdeklasser ligger nära i ålder hos elever i årskurs 3.

Tanken med denna studie var att enbart använda forskning utförd inom en tidsram på 10 år, det vill säga forskning tidigast publicerad år 2006. Av sökresultaten framkom dock att ett flertal artiklar och avhandlingar är utgivna i början av 2000-talet och därför utökades tidsramen till att innefatta åren 2000-2016. Barajas Eriksson et al.(2013, s.115) förklarar att det är viktigt att se till vilket år en studie publiceras. Forskning ska ses som en färskvara, vilken under kort tid kan tappa sin relevans i och med att det ständigt sker förändringar i vår omvärld.

Sökningarna gjordes främst på de svenska sökord som tagits fram för denna studie men för att ytterligare öka möjligheterna att finna lämplig forskning så angavs även dessa sökord på engelska i databasen Google Scholar, vilken erbjuder artiklar och avhandlingar som finns tillgängliga i bland annat stora delar av Europa. Forskning utförd i andra länder valdes bort då åldern på elever i motsvarande årskurser i andra länder inte alltid är densamma som för elever i årskurs F-3 i Sverige. Därför lades sökordet ”Sweden” till vid sökning på engelska för att möjliggöra att resultaten innebar svensk forskning. I den mån det varit möjligt i de databaser som använts har ytterligare avgränsningar gjorts i sökningarna. Bland annat har jag valt att avgränsa sökresultaten till vetenskapliga artiklar och avhandlingar. Vidare gjordes valet ”nyast” först under sortering, d.v.s. den senast publicerade placerades högst upp i listan och under fliken ämne har avhandlingarna och artiklarna avgränsats till undervisning och uppfostran. Detta var dock inte möjligt i alla databaser. I Google Scholar blev sökresultatssiffrorna ofta höga och enda möjliga avgränsningen var att välja årtal. En gräns på tio sidor sattes för granskning av titlar då antalet träffar skulle innebära flera tusen sidor att gå igenom vid vissa sökningar.

3.4. Databaser

I denna studie valdes databaserna Libris och DiVA (digitala vetenskapliga arkivet) ut att användas i sökning efter vetenskapliga artiklar och avhandlingar. DiVA är en databas där det vid sökning går att direkt kryssa i att resultaten ska vara publicerade inom ett fält för forskning (<http://www.diva-portal.org>). Libris sökmotor letar resultat från samtliga högskolor och universitet i Sverige och även ett flertal forskningsbibliotek (<http://libris.kb.se/>). Dessa två databaser valdes då det lättare går att finna artiklar och avhandlingar utifrån svenska sökord. De båda databaserna ger även möjligheten att göra ytterligare avgränsningar i sökresultaten. Både Libris och DiVA tillåter att den som söker avgränsar till forskningsbaserade artiklar och i Libris går även att kryssa i att de sökresultat som framgår ska vara ”peer reviewed” .

Google Scholar är ytterligare en databas som använts i mina sökningar. Eriksson Barajas et al. (2013, s.78) beskriver Google scholar som en sökmotor i vilken det går att finna böcker och vetenskapliga tidskrifter utgivna i Europa och USA. Som nämnts tidigare fattades beslutet att enbart granska de tio första sidorna då Google Scholar inte tillåter att ytterligare avgränsningar görs och därför skulle innebära ett ohanterligt antal sidor att gå igenom. I sökningen på Google Scholar angavs först sökorden på svenska och sedan på engelska i förhoppning att användande av även engelska sökord skulle generera fler vetenskapliga artiklar. För att finna forskning utförd i Sverige så lades även Sweden till som sökord för de engelska orden.

Vidare utfördes även sökningar på [summon@dalarna](http://summon.dalarna.se), vilken är en sökmotor för Högskolan Dalarna, som bland annat söker fram böcker, tidningsskrifter, artiklar etcetera från högskolans egna bibliotek men även från andra databaser. De resultat som framkom här visade sig dock vara enhälliga med de nyckelreferenser som sökningarna i Google Scholar resulterade i och därför har jag valt att utesluta denna databas i min redovisning.

3.5. Sökord och sökresultat

Nedan presenteras först de sökord som varit aktuella för denna studie. Därefter följer en presentation i tabellform på de sökningar som gjorts. Varje tabell presenterar vilken databas som sökningen gjorts i och vilket/ vilka sökord som använts. Vidare kommer det framgå antal träffar, antal lästa titlar, antal lästa abstract, antal lästa i sin helhet och slutligen antal relevanta resultat för studien. Antalet lästa titlar är baserat på de resultat som återstod efter att ytterligare avgränsningar gjorts (se avsnitt ”Urval och avgränsningar”). De artiklar vars titlar indikerade att studien riktade sig mot fel åldersgrupp, ett annat ämne än svenska eller på annat vis hade fel ämnesinriktning valdes bort och kvarvarande artiklars abstracts lästes, vilka är de antal som anges i söktabellerna. I läsningen av abstracts utgick jag från om dessa lyfte fram antingen arbete med genus, skönlitteratur eller en kombination av båda och de artiklar vars abstract behandlade något av detta valdes ut att läsas i sin helhet och antalet lästa abstracts redogörs för i tabellerna. De lästa artiklar som sedan valdes ut för denna studie var de som kunde bidra till att uppnå syftet med denna studie, det vill säga ge svar på hur lärare kan tillämpa skönlitteratur för att skapa jämställdhet mellan de två könen.

Sökord: Genus, skönlitteratur AND årskurs 1-3, skönlitteratur AND barn, barnlitteratur, barnlitteratur AND genusperspektiv, högläsning, skönlitteratur AND grundskola, boksamtal AND genus, gender AND Sweden, literacy AND grade 1-3 AND Sweden, literature AND children AND Sweden, childrens 'literature AND Sweden, children 's literature AND gender AND Sweden, reading aloud AND Sweden, primary school AND Sweden, booktalk AND gender AND Sweden.

Tabell 1 visar sökningar i databasen Libris

Databas	Sökord	Antal träffar	Antal lästa titlar	Antal lästa abstract	Antal lästa i sin helhet	Antal relevanta
---------	--------	---------------	--------------------	----------------------	--------------------------	-----------------

						artiklar för studien
Libris	Genus	16202	103	3	1	-
Libris	Skönlitteratur AND årskurs 1-3	2	2	0	0	-
Libris	Skönlitteratur AND barn	56253	6	6	0	-
Libris	Barnlitteratur	6262	36	0	0	-
Libris	Barnlitteratur AND genusperspektiv	6	6	0	0	-
Libris	Högläsning	3	3	0	0	-
Libris	Skönlitteratur AND grundskola	19	7	1	0	-
Libris	Boksamtal AND genus					

Tabell 2 visar sökningar i databasen DiVA

Databas	Sökord	Antal träffar	Antal lästa titlar	Antal lästa abstract	Antal lästa i sin helhet	Antal relevanta artiklar för studien
DiVA	Genus	97	2	0	0	-
DiVA	Skönlitteratur AND årskurs 1-3	0	0	0	0	-
DiVA	Skönlitteratur AND barn	4	4	0	0	-
DiVA	Barnlitteratur	9	1	1	0	-
DiVA	Barnlitteratur AND genusperspektiv	1	1	0	0	-
DiVA	Högläsning	24	24	0	0	-
DiVA	Skönlitteratur AND grundskola	0	0	0	0	-

DiVA	Boksamtal AND genus					
------	------------------------	--	--	--	--	--

Tabell 3 visar sökningar i databasen Google Scholar.

Databas	Sökord	Antal träffar	Antal lästa titlar	Antal lästa abstract	Antal lästa i sin helhet	Antal relevanta artiklar för studien
Google Scholar	Genus	1 030 000	100	1	0	-
Google Scholar	Skönlitteratur AND årskurs 1-3	1 560	100	3	1	Jönsson, K. <i>Litteraturarbet ets möjligheter</i> (2002)
Google Scholar	Skönlitteratur AND barn	14 400	100	1	1	Jönsson, K. <i>Litteraturarbet ets möjligheter</i> (2002)
Google Scholar	Barnlitteratur	2660	100	3	0	-
Google Scholar	Barnlitteratur AND genusperspek tiv	564	100	2	0	-
Google Scholar	Högläsning	4 970	100	0	0	-
Google Scholar	Skönlitteratur AND grundskola	5 500	100	2	0	-
Google Scholar	Boksamtal AND genus	391	100	2	0	-
Google Scholar	Gender AND Sweden	610 000	100	0	0	-
Google Scholar	literacy AND grade 1-3 AND Sweden	9 730	100	0	0	-
Google Scholar	Literature AND children AND Sweden	331 000	100	1	0	-
Google	Childrens	29 700	100	1	0	-

Scholar	'literature AND Sweden					
Google Scholar	children´s literature AND gender AND Sweden	18 100	100	2	0	-
Google Scholar	Reading aloud AND Sweden	20 100	100	4	0	-
Google Scholar	Literacy AND primary school AND Sweden	13 200	100	0	0	-
Google Scholar	Booktalk AND gender AND Sweden	9600	100	3	1	Eriksson Barajas, K. <i>Beyond stereotypes? Talking about gender in school booktal,</i> (2008)

3.6. Manuell sökning

Utöver sökning i databaser har sökning efter forskare gjorts på flera av Sveriges högskolor och universitet. Barajas Eriksson et al. (2013, s.74) förklarar att det finns ett flertal tillvägagångssätt att utföra manuella sökningar. En metod som nämns är att besöka olika lärosätens hemsidor och se vilka forskare som finns och vilken forskning de inriktar sig på. På detta sätt kan redan publicerad forskning sökas fram men även de artiklar som ännu inte getts ut i tryck. För denna studie har Lena Kåreland vid Uppsala universitet, Ann Boglind vid Göteborgs universitet, Magnus Öhrn vid Stockholms universitet samt Maria Nilson vid Linnéuniversitet valts ut att kontaktas via mejl. Samtliga av de kontaktade har bedrivit forskning kring skönlitteratur för barn och genus. Deras tidigare publiceringar som föll under vetenskap granskades men den litteratur som återfanns kunde ej användas i denna studie, då ingen av de vetenskapliga publiceringarna kunde bidra till att uppnå denna studies syfte.

Nedan följer en presentation av de personer som jag valde att kontakta via mejl. Information om respektive person är hämtad från var och ens profilsida på de universitet de är verksamma vid. Även de mejlsvar som mottogs från dessa personer presenteras här:

Lena Kåreland är professor i svenska med inriktning mot didaktik och litteraturvetenskaplig ämne-teori. Kåreland ger i sitt svar tips om Helen Schmidts avhandling *Från vildmark till grön ängel*. Denna bok har lånats hem och granskats. Innehållsmässigt berör den i stort det syfte som ska uppnås men dock var denna avhandlingens undersökning riktad mot elever och lärare i en årskurs åtta och valdes därför bort. Kåreland har skrivit ett antal böcker som används i många lärarutbildningar. En av dessa, *Skönlitteratur för barn och unga- historik, genrer, termer, analyser* lånades på Högskolan Dalarnas bibliotek och

referenslistan granskades. I denna hittades två avhandlingar som båda fanns tillgängliga som pdf, vid sökning via Libris. Dessa två var Anette Ewalds *Läskulturer- lärare, elever och litteraturläsning i skolans mellanår* och Ylva Odenbrings *Kramar, kategoriseringar och hjälpfröknar- könskonstruktioner i interaktion i förskola, förskoleklass och skolor etc.* Av dessa två avhandlingar bedömdes Odenbrings vara lämplig att använda i studiens resultatredovisning.

Ann Boglind är universitetslektor vid Göteborgs universitet med inriktning litteraturvetenskap. Boglind gav tips om Lena Kårelands bok *Modig och stark eller ligga lågt. Skönlitteratur och genus i förskola och skola*, för att få förslag på ytterligare referenser men ingen lämplig referens hittades som var användbar för denna studie. Vidare tipsade Boglind om Svenska Barnboksinstitutets hemsida, www.sbi.kb.se och deras databas ELSA, där genus skulle anges som sökord. Genom sökning där kunde jag få upp skönlitterär och vetenskaplig litteratur och även tidigare examensarbeten som berör denna studies ämne. Vid sökning hittades ett studentarbete som i sin tur innehöll en del intressanta referenser. Tre avhandlingar i bokform lånades hem. Dessa var *Elevplanen som text- om identitet, genus, makt och styrning i skolans elevdokumentation* av Ingela Andersson, *Digitala speglar-föreställningar om lärarrollen och kön i lärarstudenters bilder* av Eva Skåreus och *Möten som formar-Interaktionsmönster på förskola mellan pedagoger och de yngsta barnen i ett genusperspektiv* av Annika Månsson. Vid ytterligare granskning av dessa tre valdes samtliga bort då ingen av dem kunde bidra till att uppfylla syftet.

Magnus Öhrn är verksam vid Stockholms universitet som docent i litteratur och föreståndare vid ”Centrum för barnkulturforskning” (CBK). Öhrn gav i sitt svar förslag på Mary Ingemanssons bok *Lärande genom skönlitteratur*, vilken eventuellt kunde ge vissa ingångar men efter att ha läst om bokens innehåll så valdes den bort då den riktade sig främst mot läsning av skönlitteratur inom ämnet historia.

Maria Nilson är universitetslektor vid Linnéuniversitet. Nilson tipsade i sitt svarsmejl om två avhandlingar (Mia Francks *Frigjord Oskuld* och Maria Margareta Österholms *Ett flicklaboratorium i valda delar*) och två författare (Karna Nyström och Gunilla Molloy) som båda har skrivit böcker som handlar om skönlitterära texter i skolan. Bägge avhandlingar valdes bort då de hade fel ämnesinriktning. Nyström, som är litteraturpedagog, valdes att kontaktas via mejl men dock uteblev svar.

I de artiklar och avhandlingar som granskats har ett flertal namn dykt upp som varit av intresse. Sökning på dessa personers namn inleddes i databasen DiVA men i de fall resultat helt uteblivit har annan sökmotor använts. För att försäkra mig om att jag inte har missat någon ytterligare användbar artikel eller avhandling har sökning även gjorts i övriga databaser men då sökningarna i de andra databaserna inte genererade några ytterligare artiklar eller avhandlingar som kunde vara relevant för denna studies syfte så väljer jag att enbart redogöra för den första sökningen som innebar träff. I tabellen nedan presenteras resultaten utifrån denna sökning (för förklaring av resultatsiffror i tabellen se avsnitt ”Sökord och sökresultat”).

Databas	Namn	Antal träffar	Antal lästa titlar	Antal lästa abstract	Antal lästa i sin helhet	Antal relevanta för studien
DiVA	Mikael Tengberg	1	1	0	0	-
DiVA	Inga Wernersson	60	5	1	0	-
DiVA	Angerd Eilard	23	3	1	1	<i>Genus och etnicitet i en ”läsebok” i den svenska</i>

						<i>mångetniska skolan. (2004) (refereegranskad)</i>
DiVA	Klara Dolk	11	11	1	1	<i>Bångstyriga barn:makt, normer och delaktighet i förskolan. (2013)</i>
DiVA	Elisabet Öhrn	74	3	0	0	-
DiVA	Gunilla Molloy	30	4	0	0	
Google Scholar	Lundström, Manderstedt, Palo	29	29	2	1	<i>Den mätbara litteraturläsaren: En tendens i Lgr11 och en konsekvens för svensk lärarutbildningen (2011).</i>

3.7. Bibliotekarieledd sökning

Ett möte bokades med en av bibliotekarierna vid Högskolan Dalarnas bibliotek. Sökningar gjordes ännu en gång på DiVA och Libris och bibliotekarien kunde bekräfta att det utifrån denna studies angivna sökord inte gick att finna några användbara avhandlingar eller artiklar. Ytterligare sökord som eventuellt kunde vara användbara testades, dessa var "könsroller", "lägstadiet" och "jämslälldhet". Detta resulterade i tre avhandlingar som utifrån titel och ämnesord kunde vara av intresse men efter att ha läst sammanfattningarna ansågs dessa inte kunna uppfylla svar på studiens frågeställning. Därefter utförde vi sökningar, efter förslag från bibliotekarien, på www.avhandlingar.se, där samma sökord angavs och en avhandling hittades som var värd att se närmare på. Dock visade det sig, när boken söktes fram i hyllan, att den innebar forskning utförd i en högstadieskola och därför valdes den bort. Vidare rekommenderade bibliotekarien sökmotorn EBSCO (Teacher's Reference Center), vilken även nämns av Barajas Eriksson et al. (2013, s.75) och innebär en databas i vilken det går att finna vetenskaplig forskning inom pedagogik. Även i sökningen på denna databas användes tidigare angivna sökord men då sökning endast bör utföras på engelska så användes endast de engelska sökorden. Även "teaching methods" (undervisningsmetoder) AND "Sweden" prövades i sökningen, samt i kombination med tidigare sökord. Sökresultaten blev i samtliga fall många men efter att ha angett "peer reviewed" som avgränsning så blev resultaten färre och det gick att konstatera efter granskning av titlarna att det inte heller här fanns användbara artiklar eller avhandlingar.

3.8. Analys av insamlat material

Efter avslutad sök- och urvalsprocess gjordes en ytterligare analys av de artiklar och avhandlingar som ansågs vara relevanta för att uppnå syftet med studien. Analysen inleddes med att samtliga artiklar och avhandlingar lästes i sin helhet igen. I min granskning utgick jag uteslutande från denna studies syfte och två frågor formulerades utifrån syftet för att underlätta analysarbetet. Dessa två frågor var:

- Tar denna artikel/ avhandling upp arbete med skönlitteratur och genus?
- Framgår det hur lärare kan arbeta med skönlitteratur och genusfrågor i syfte att skapa jämställdhet mellan pojkar och flickor?

I de vetenskapliga artiklarna som valts ut för denna studie markerades vid en första läsning de delar som ansågs besvara fråga nummer ett med ett ja. Därefter lästes dessa delar igen och markerades om de även kunde besvara fråga två med ett ja, dessa delar valdes sedan att presenteras i resultatet. Analysen av avhandlingarna inleddes med att läsa och sälla bort de avsnitt som inte innebar ett ja på fråga ett och de avsnitt som då återstod bedömdes utifrån huruvida de besvarade fråga nummer två med ett ja eller ej. De avsnitt som gav svaret ja på fråga två valdes ut att ingå i resultatet. Samtliga artiklar och avhandlingar som tagits fram i sök- och urvalsprocessen ansågs vara användbara för att uppnå studiens syfte.

3.9. Vald litteratur

Totalt har tre vetenskapliga artiklar och tre avhandlingar valts ut för att kunna uppnå syftet med denna studie. Nedan följer en kort presentation av dessa.

Dolk, K. (2013). *Bångstyriga barn. Makt, normer och delaktighet i förskolan*. Dolks avhandling utgår från ett fältarbete som utförts under ett års tid vid en förskola i Stockholms innerstad. Barnen i förskolegruppen hon närvarat i har varit mellan 14 månader och fem år gamla men främst har Dolk följt 3-5-åringarna. Syftet med Dolks studie var att undersöka förskolans arbete med värdegrund och vilka eventuella konflikter som här kunde uppstå i relationen mellan barn och pedagoger. Särskilt fokus i studien låg på att observera genuspedagogik, likabehandling och barns rättigheter.

Eilard, A. (2014). *Genus och etnicitet i en "läsebok" i den svenska mångkulturella skolan*. Eilards artikel bygger på en kritisk diskursanalys hon gjort på en läsebok som är vanligt förekommande i Sveriges årskurs 1 och 2. Boken som analyserats heter *Förstagluttarna B* och är skriven av Moni Nilsson- Brännström och utkom år 1999. Syftet med Eilards analys är att ge en bild av hur genus och etnicitet konstrueras och hur ideal och värderingar kommer till uttryck i en läsebok med särskilt fokus på bland annat ojämställdhet.

Eriksson Barajas, K. (2008). *Beyond stereotypes? Talking about gender in school booktalk*. Eriksson Barajas redogör i sin artikel för en studie hon under ett års tid utfört i en svensk skola. Hon har här följt åtta grupper med elever som gått i årskurserna 4-7. Syftet med denna studie var att undersöka hur kön kommer till uttryck i en svensk skola genom att observera lärarledda bokdiskussioner, som utförts i dessa åtta grupper. Frågor som hur jämställdhet återspeglas i dessa boksamtal och hur lärare bemöter elevernas uppfattning av kön som kommer till uttryck i dessa diskussioner har utgjort en grund för denna studie. Bokdiskussionerna har spelats in för att därefter analyseras av författaren.

Jönsson, K. (2007). *Litteraturarbetets möjligheter: en studie av barns läsning i årskurs F-3*. Jönssons avhandling utgår från studier gjorda i hennes egna klass. Metoden som använts innebar observationer, videoinspelningar, inspelade boksamtal och elevtexter. Klassen som består av totalt 24 elever, i vilken

sju valdes ut för att följas närmare och där fyra av dessa sedan presenteras i studien, följdes från förskoleklass upp till årskurs 3. Syftet med avhandlingen var att undersöka användandet av pedagogiska verktyg vid arbete med litteratur och vilka möjligheter och begränsningar som fanns med dessa. Vidare hade studien för avsikt att lyfta fram hur yngre barns läsning av skönlitteratur kunde se ut och hur barnen i gemenskap bygger föreställningsvärldar.

Lundström, S., Manderstedt, L., & Palo, A. (2011). *Den mätbara litteraturläsaren: En tendens i Lgr11 och en konsekvens för svensk lärarutbildningen*. Denna vetenskapliga artikel syftar till att diskutera vilka förändringar införandet av Lgr11 innebär för undervisningen i svenska och konsekvenserna av detta. Författarnas utgångspunkt ligger i synen på fiktionstext och läsande som kommer till uttryck i grundskolans kursplan i svenska. Här diskuteras bland annat att värdegrundsfrågor får stor plats i styrdokumentens värdegrund, övergripande mål och riktlinjer men desto mindre omnämns i kursplanen i svenska.

Odenbring, Y. (2010). *Kramar, kategoriseringar och hjälpfröknar: könskonstruktioner i interaktion i förskola, förskoleklass och skolår ett*. Odenbrings avhandling utgår från observationer gjorda i en förskola, två förskoleklasser och en årskurs 1. Syftet med Odenbrings avhandling var att undersöka hur könskonstruktioner framträder i interaktionen mellan barn och mellan barn och vuxna med fokus på gränsöverskridanden och gränsupprätthållanden. Utgångspunkten för Odenbrings avhandling ligger i ett antagande att ”barns vardag levs i praktiker som kan skapa förutsättningar för att traditionella könsmonster utmanas och ifrågasätts eller att de upprätthålls” (Odenbring, 2010, s.13).

4. Resultat

I detta kapitel kommer syftet med denna studie att besvaras utifrån den forskning jag funnit i databassökning och manuella sökningar.

- Hur kan skönlitteratur tillämpas av läraren för att skapa jämställdhet mellan de båda könen?

I Dolks (2013) avhandling *Bångstyriga barn. Makt, normer och delaktighet i förskolan* ligger en genuspedagogik i fokus där tanken är att arbetet ska leda till att skapa jämställdhet mellan de båda könen och av studien framgår att en vanligt förekommande metod för detta arbete utgörs av högläsning av skönlitterära texter. I läsningen som förekom i denna studie för barn i åldrarna 3-5 valde pedagogen att byta ut benämningar som ”hon” mot ”han” och vid läsning av repliker ange ett tonläge som normalt förknippas med det motsatta könet. Dolk (2013, s.46) förklarar att ett sådant tillvägagångssätt kan bidra till att inte förstärka de redan rådande stereotypa könsmonstren.

Att skönlitteratur i form av högläsning kan användas i syfte att skapa jämställdhet mellan de två könen framgår även av Eriksson Barajas (2013) artikel *Beyond stereotypes? Talking about gender in school booktalk* men här utgörs arbetet med genus av att läraren ställer efterföljande frågor till eleverna som syftar till att lyfta fram elevernas syn på pojkar och flickor. . Vid ett av de tillfällen Eriksson Barajas (2008, s.7, 10-14) observerat har tre flickor och en pojke i en årskurs 4 fått lyssna på läraren som högt läst en bok vid namn *Smuggelkatten*. I texten eleverna fått ta del av pågår en konflikt mellan flickan som innehar huvudrollen och hennes mamma. Utifrån denna konflikt inleder läraren en diskussion kring hur en bra förälder ska vara och Eriksson Barajas konstaterar här i sin observation att de tankar som lyfts fram av eleverna kring föräldrarna, i stora drag förhåller sig till den stereotypa könsföreställningen. Mamman i boken kritiserar starkt av eleverna då hon inte beter sig som en mamma ska göra, i detta fall för att

flickan i boken tycks åsidosättas till följd av att mamman skaffat sig en ny pojkvän. Pappan som ständigt är frånvarande på grund av sitt arbete får inte alls samma negativa bemötande. Här framgår att eleverna gärna kopplar bokens karaktärer till hur de upplever sina egna föräldrar eller andra vuxna de känner. Eriksson Barajas nämner det uppdrag skolan har, att aktivt arbeta mot att främja de båda könen lika värde och att läraren i denna studie försöker få eleverna att tänka bortom de redan etablerade könsstereotypa uppfattningar som finns. Detta gör läraren genom att ställa motfrågor och motargument till de påstående eleverna för fram om hur en typisk mamma bör vara. Att föra diskussioner liknande denna anser Eriksson Barajas är en bra metod för att arbeta med att uppnå jämställdhet mellan pojkar och flickor då de frågar läraren väljer att ställa kan leda till att en elev som tidigare haft en bestämd uppfattning kring hur någon är, beroende av kön, istället får nya insikter. Enligt Jönsson (2007, s.73) är det lärarens uppgift att avgöra vilka ”pedagogiska möjligheter” som kan komma till uttryck i en text som används och att en givande metod i ett arbete som utgörs av högläsning med efterföljande diskussion är att byta perspektiv på en berättelse i de samtal som förs med elever. Jönsson (2007, s.61-66) redogör för ett temaarbete som utförts i en årskurs 1 där det grundläggande temat varit att börja skolan och där ett mål med detta temaarbete var att eleverna skulle få förståelse för alla människors lika värde och vilka roller de själva spelar. Boken som använts i detta temaarbete handlar om en pojke och en flicka som börjar skolan men inbjuder även till att diskutera andra ämnen så som relationen mellan pojkar och flickor då boken valts med avsikt att eleverna ska kunna känna igen sig på flera plan. Eleverna i denna grupp fick diskutera hur de upplevde karaktären av manligt kön men läraren gjorde sedan ett perspektivbyte genom att istället leda in frågorna på karaktären av kvinnligt kön. Resultatet i Jönssons studie visade här, i likhet med Eriksson Barajas (2008) observation att eleverna gjorde kopplingar till de båda karaktärerna utifrån deras egna uppfattningar av pojkar och flickor, vilka ofta utgick från de själva eller andra personer i deras omgivning.

Ytterligare ett exempel på hur skönlitteratur i form av högläsning med efterföljande diskussion, kan användas i syfte att arbeta med genus och bidra till att nå jämställdhet mellan pojkar och flickor framgår av en annan observation Eriksson Barajas (2010) gjort. Vid ett av de tillfällen Eriksson Barajas (2008, s.7-9) observerat har tre flickor och en pojke i en årskurs 4 fått lyssna på läraren som högt läst en bok vid namn *Smuggelkatten*. I denna bok förekommer en flicka i huvudrollen men även flickans katt och flickans mamma har viktiga roller. Även en pojke finns med men innehar snarare en biroll. I arbetet med denna bok inleder läraren efter avslutad läsning med att utifrån de olika karaktärerna diskutera deras egenskaper och vem eleverna i gruppen skulle välja att vara och varför. Även här väljer läraren att ställa motfrågor vilket bidrar till att eleverna får tänka utifrån ett annat perspektiv. Eriksson Barajas förklarar att barn ofta väljer karaktärer som är av samma kön som de själva. Eriksson Barajas noterar här att flickorna väljer flickan i huvudrollen, förutom en flicka men denna flicka tillfrågas inte vilken karaktär hon väljer. Snarare är Eriksson Barajas tolkning att läraren har en förutfattad tanke att även denna flicka med automatik väljer huvudpersonen, då hon dels är en flicka och dels har en nyckelroll i berättelsen. Eriksson Barajas noterar även att de egenskaper som framhävs hos en karaktär även de är avgörande för vilka val barn gör. Den enda pojken i i gruppen torde ha valt bokens biroll och tillika enda manliga karaktär men då läraren givit pojken egenskapen söt väljer pojken i gruppen istället katten som den karaktär han helst skulle vilja liknas vid. Eriksson Barajas förklarar att detta kan bero på att barn även väljer de karaktärer som lever upp till de normer som råder för pojkar respektive flickor. Pojken i boken valdes bort därför att söt inte är en beskrivning som passar in på pojkar.

Jönsson (2007) lyfter i sin avhandling fram ännu ett exempel på hur samtal kring skönlitteratur kan användas i syfte att skapa jämställdhet mellan pojkar och flickor, detta i form av kompisamtal. I Jönssons (2002, s.136) avhandling framgår att det uppstått en konflikt mellan eleverna i årskurs 2, dock främst mellan flickorna. Jönsson, i egenskap av lärare, valde då att läsa en bok som tog upp liknande problematik i syfte att förbättra de relationer som fanns mellan eleverna i klassen. Vid sidan av högläsningen fick eleverna även ha så kallade kompisamtal gruppvis, i vilka de gavs möjlighet att ventilera sina tankar kring dels bokens innehåll och dels bokens innehåll kopplat till de egna

erfarenheterna de har av relationerna i klassen. Chambers (1993, refererad i Jönsson, 2007, s.135-136) menar att boksamtal bidrar till att inte enbart föra fram sådant som är självklart för eleverna sedan tidigare utan deras förståelse för något kan även utvecklas. Lundström, Manderstedt och Palo (2011, s.9-10) för även de fram hur skönlitteratur i skolan kan bidra till att elevers tidigare uppfattningar och värderingar av något förändras till det mer positiva då de får ta del av andra individers förståelse för och värderingar om något. De påpekar även att läsning av skönlitteratur många gånger kan innebära att eleverna utvecklar sina identiteter. Dock skriver Lundström et al. (2011, s.11-12) att i och med införandet av Lgr11 har frågor rörande värdegrund kopplat till litteratur fått allt mindre plats och istället domineras användandet av litteratur i syfte att lära sig urskilja olika narrativa drag. Med andra ord menar författarna att fokus ligger på hur man kan organisera en text, snarare än hur man kan tillämpa litteratur för att nå lärande av något slag och att det därför inte är konstigt att kategorier som sagor, rim och dramatik ges stort utrymme medan arbete med djupare analyser helt saknas. Dolk (2013, s.13-14) lyfter i sin avhandling fram att arbete med genus oftare sker i förskolan i jämförelse med i skolan. I Dolks studie framgår även att den genuspedagogik som pedagogerna arbetar utifrån vid den förskola där Dolk gjort sina undersökningar är ett aktivt pågående projekt, vilket framhävs som en förutsättning för att kunna se resultat vad gäller att uppnå jämställdhet mellan pojkar och flickor.

En annan metod att tillämpa skönlitteratur i syfte att nå jämställdhet mellan pojkar och flickor kan utgöras av en dramatisering, vilket framgår av Odenbrings (2010) avhandling *Kramar, kategoriseringar och hjälpfröknar*. Denna studie visar även på hur kommunikation mellan elever kan ske kroppsligt istället för verbalt, det vill säga hur uppfattningar om kön kommer till uttryck genom kroppslig handling snarare än muntligt. I den studie författaren gjort har hon bland annat observerat en ringlek i en förskoleklass som utgår från den skönlitterära sagan "Törnrosa". I den lek Odenbring observerat innebär två av tre huvudroller karaktärer av kvinnligt kön (Törnrosa och en fe, den tredje utgörs av prinsen i sagan) och i undersökningen visar det sig att samtliga tre roller tilldelas pojkar i klassen. Övriga elever fick inga bestämda roller utan ingick endast i dansen. Flickorna i denna studie förefaller vara mer passiva enligt Odenbring (2010, s. 96-98), vilket författaren förklarar kan bero på vad tidigare forskning säger om att flickor i större mån än pojkar undviker konflikter och intar en mer flexibel roll när det gäller fördelning av karaktärer. Vid indelningen av roller använde både flickor och pojkar ett verbalt språk för att uttrycka sin önskan om att få spela någon av huvudrollerna. Dock var pojkarna dominerande och enligt Odenbring tycktes inte läraren ta någon notis om flickornas önskningar, snarare upplevde författaren att läraren utan någon närmare eftertanke delade ut rollerna till de tre pojkar som var mest högljudda. Odenbring vidhåller, i enighet med Eriksson Barajas (2008, s.9) att flickor och pojkar främst väljer karaktärer utifrån sitt egna kön men i detta fall tror Odenbring att det snarare var tanken på att få spela en huvudroll som var avgörande för barnens val. Odenbring (2010, s. 100-101) kunde i sin undersökning konstatera att även om pojkarna ville ha huvudrollerna oberoende av kön så kom ändå de normer för vad som anses vara tillåtet för pojkar till uttryck då pojken som spelade prinsen i sagan skulle ge pojken som spelade Törnrosa en kram. En pojke i gruppen kommenterar att det "går lika bra att smeka", vilket förstärktes med en kommentar från läraren som menar att en klapp fungerar lika bra. Odenbring förklarar att även om pojkarna lockades att spela en huvudroll av kvinnlig karaktär så finns ändå normer för vad som anses tillåtet för pojkar med i bakgrunden och kommer till uttryck när situationen kräver det.

Av Eilards (2014) artikel *Genus och etnicitet i en "läsebok" i den svenska mångkulturen i skolan* framgår att lärarens val av läsebok är av betydelse vad gäller arbete med genus och strävan mot jämställdhet mellan flickor och pojkar. I den analys Eilard gjort på läseboken *Förstagluttarna B* visar resultaten att bokens många karaktärer, både pojkar och flickor, målas upp utifrån de typiska stereotyperna könsföreställningarna som finns i samhället om hur en pojke och flicka bör vara. Även beskrivningarna av de olika karaktärernas utseenden och intressen utgörs av de normer som finns för de båda könen. Eilard (2014, s.254) förklarar att denna bok tagits fram med skolans värdegrund och uppdrag (dåvarande Lpo94) i åtanke men även om boken till stora delar lyfter viktiga delar av det skolan ska

arbete mot så anser Eilard att boken många gånger rent av bryter mot allt det skolan står för, sett till att främja jämställdhet mellan pojkar och flickor. Eilard lyfter fram ett exempel i boken där en konversation utbryter efter att några pojkar råkat se bröstet på en tjej i ett omklädningsrum. Uttryck som ”wow/.../Såg ni! Vilka bröst!” (2014, s.254) förekommer i texten och enligt Eilard är detta inte skrivet utifrån ett barnperspektiv, snarare anser författaren att en starkt objektifierad syn på kvinnor lyser igenom texten. Eilard skriver att denna bok, som barn i årskurs 1 och 2 får ta del av som en av sina första läseböcker starkt bidrar till att förstärka de redan tidigare etablerade stereotypa bilderna på pojkar och flickor. För att möjliggöra att inte förstärka dessa könsstereotypa föreställningar utan snarare motverka dem och bidra till en ökad jämställdhet mellan pojkar och flickor så menar Eilard (2014, s.258) att det är nödvändigt att som lärare arbeta med bokens innehåll tillsammans med eleverna och även Eilard, i likhet med Eriksson Barajas (2008) och Jönsson (2007) för fram att en lämplig metod för att möjliggöra detta är genom att föra en dialog med eleverna kring karaktärerna i boken och hur de framställs. Dolk (2013, s.42) lyfter fram att även om det är av stor vikt att aktivt arbeta med att främja jämställdhet mellan pojkar och flickor och försöka få dem att anta en mer neutraliserad syn på de två könen så är det ändå av betydelse att inte driva på detta arbete för hårt. Dolk menar att det gäller att som pedagog vara lyhörd för barnens förståelse och hur de skapar mening för att kunna få med dem i arbetet mot jämställdhet. Ytterligare en risk med ett alltför ihärdigt arbete med genus menar Dolk är att barnen riskerar att bli blinda för den faktiska verkligheten och att pedagogen måste förstå att det finns skillnader hos de båda könen som barnen ändå är och måste få vara medvetna om. Ett exempel på detta förklarar Dolk (2013, s.205) utifrån en av de observationer hon gjort och som utgår från läsning av en saga. Sagan handlar om en mjukisnalle som heter Nalle. Medvetet byter pedagogen ut han mot hon, vilket möts av motstånd från flera av barnen som menar att Nalle är en han och inte en hon. Dolk menar att barns motstånd är ett sätt att förklara att de förstår mer än vuxna tror och därför inte accepterar vad som helst.

5. Diskussion

Detta avsnitt kommer att delas in i två delar. I del ett kommer jag föra en diskussion kring metodvalet för denna studie och vilka för- och nackdelar jag funnit med denna. I del två kommer en diskussion föras om resultatet för denna studie och även kopplingar till bakgrundsavsnittet för denna studie kommer göras. Slutligen kommer ett förslag på vidare forskning att anges.

5.1. Metoddiskussion

Detta är en systematisk litteraturstudie, vilket innebär att samtliga resultat som presenterats för att uppnå syftet med denna studie noggrant har granskats för att uppnå de krav som finns för en godkänd vetenskaplig artikel eller avhandling.

Jämställdhet i skolan och inte minst mellan pojkar och flickor är ett väl omtalat ämne och även hur skönlitteratur kan användas i undervisningen, därför var jag övertygad om att det inte skulle uppstå några problem att finna forskning. Att finna forskning som belyser hur skönlitteratur kan tillämpas i syfte att arbeta vid frågor som rör genus i årskurs F-3 visade sig tvärtom ganska tidigt under arbetets gång vara svårare än förväntat.

Från början angavs ett antal sökord som ansågs vara relevanta men listan med sökord har under arbetets gång fått ökas med ytterligare ord då inget av de tidigare angivna orden genererade någon användbar artikel eller avhandling på någon av de databaser som sökningarna gjorts i. Att finna forskning som tog upp genus i skolan eller hur skönlitteratur kunde användas var inga problem, problemet låg snarare i att väldigt lite forskning tog upp hur skönlitteratur kunde användas i undervisningen i kombination med arbete om genusfrågor. Min åsikt var att de sökord som använts för denna studie varit så pass täckande för att kunna finna forskning som berör studiens syfte att trunkering ej varit nödvändigt men så här i efterhand ställer jag mig frågan om trunkering av en del ord ändå hade kunnat ge fler resultat

Förutom de två användbara resultat mina sökningar gav så var de flesta vetenskapliga artiklar och avhandlingar byggda på studier i högstadiet och gymnasiet, vilket var två ålderskategorier som jag valde bort då de låg alltför långt ifrån de åldrar elever i F-3 har. De sökord jag angav har varit antingen på svenska eller engelska och med de engelska lades även Sweden till för att lättare kunna försäkra mig om att den forskning som utförts är gjord i Sveriges grundskolor, vilket var ytterligare ett av de urval som gjordes för denna studie. Avsikten med denna studie var att enbart få med forskning utförd i den svenska grundskolans år F-3 då forskning i andra länders motsvarande årskurser skulle kunna innebära stora avvikelser åldersmässigt. Dock ställer jag mig frågan om jag även skulle ha sökt forskning utförd i andra länder men snarare utgått från ålder och inte årskurser.

Även ett antal olika manuella sökningar gjordes för denna studie. En bibliotekarie bokades vid Högskolan Dalarnas bibliotek och forskare kontaktades via mejl men inget av dessa tillvägagångssätt resulterade i några användbara artiklar eller avhandlingar. Bibliotekarien delade min förvåning över hur lite forskning det verkar finnas inom det område jag undersökte och de forskare jag valde att kontakta kom samtliga med förslag på möjlig användbar litteratur, dock visade sig inget av dessa förslag kunna leda till att uppfylla syftet med denna studie. Det faktum att den litteratur som gavs som förslag från dessa forskare inte var relevant för denna studie kan ses som en bekräftelse på att det finns ringa artiklar och avhandlingar som berör ämnet och att det därför inte är konstigt att sökningarna gav ett fåtal användbara resultat. Det som visade sig vara mest effektivt för att finna ytterligare användbar forskning var genom att granska tidigare studentarbeten, böcker, artiklar, avhandlingar och referenslistor till dessa, i vilka ett flertal namn dök upp som var intressanta att se närmare på. Den slutliga analys som sedan gjordes på utvalda artiklar och avhandlingar visade sig vara extra gynnsam då jag fastställde två frågor utifrån denna studies syfte och som fick ligga till grund för min granskning. Detta underlättade min analys och bidrog till att det var enklare att kunna bedöma huruvida en artikel eller avhandling ansågs kunna leda till att syftet för studien uppnåddes. Det svåra med den slutliga analysen låg i att bedöma var gränsen låg för att kunna besvara frågorna med ett ja. Framförallt gällde detta artikeln *Genus och etnicitet i en "läsebok" i den svenska mångetniska skolan* av Eilard, A. (2014) då den bygger på en analys av en läsebok. Dock bedömdes denna artikel vara av vikt att ta med då en läsebok kan ses som en form av skönlitteratur och då läseböcker är något som många lärare använder sig av i sin undervisning. Vidare framgick det i denna artikel, där resultaten visade att boken till stor del innebär att karaktärer målas upp utifrån de stereotypa könsföreställningar som råder i samhället, hur lärare kan arbeta vid sidan av med sina elever för att motverka dessa föreställningar. En tanke jag hade var att detta även kan gälla för andra läseböcker än enbart den som lyfts fram i Eilards artikel och därför ansågs artikeln vara betydelsefull för denna studie och därmed kunna besvara båda frågorna i analysen med ett ja.

Trots omfattande sökningar blev antalet användbara artiklar och avhandlingar ytterst få, endast sex stycken har använts i denna studie. Dock har dessa sex inneburit att frågeställningen har kunnat besvaras, vilket enligt Eriksson Barajas et al. (2013, s.31) är ett viktigt kriterium för en systematisk litteraturstudie snarare än antalet framtagna artiklar och avhandlingar. Detta visar även på att validiteten för denna studie är god. Generaliserbarheten för denna studie är något svårare att avgöra. Då resultaten enbart bygger på sex artiklar och avhandlingar, vilka samtliga innebär någon form av kvalitativ undersökning så är det svårt att kunna dra en slutsats som gäller för en större population. Dock är det utifrån denna studies använda artiklar och avhandlingar tydligt att högläsning av skönlitterära böcker är en lämplig metod vad gäller att arbeta med skönlitteratur och genus i syfte att skapa jämställdhet mellan pojkar och flickor. En tanke som dykt upp under arbetets gång är om en annan metod skulle varit bättre att tillämpa för att besvara frågeställningen men samtidigt kan den begränsade tiden ha bidragit till de få resultaten. Hade tiden för studien varit längre än tio veckor hade ytterligare sökningar kunnat tillämpas, fler personer kontaktats etcetera.

Av de fem artiklar och avhandlingar som använts för att uppnå syftet med denna studie har tre stycken varit avhandlingar och två artiklar ”peer review” vilket enligt mig kan ses som en styrka för denna studie. Vidare har metoderna som använts i denna undersökning utförligt redovisats för läsaren i form av tabeller och i löpande text, vilket innebär att reliabiliteten för studien är tämligen hög.

5.2. Resultatdiskussion

Att finna avhandlingar som enbart handlade om användande av skönlitteratur i syfte att arbeta med genus för att främja jämställdhet mellan pojkar och flickor visade sig i det närmaste omöjligt, snarare har dessa resultat framkommit i kortare avsnitt och oftast utifrån observationer vid enstaka tillfällen gjorda av författarna. Eriksson Barajas artikel handlade dock uteslutande om det denna studie syftar till men däremot utgjordes den största delen av fältstudier utförda i högstadielklasser. Det resultat som lyfts fram i denna studie kan uppfattas vara något klen men samtidigt så vet jag att det är ytterst relevant för mitt syfte. I min granskning av artiklar och avhandlingar har jag varit noga med att enbart välja ut de delar som på något sätt berört syftet för denna studie, risken hade annars varit att resultatet skulle inneburit irrelevanta svar. Jag är medveten om att en stor del av resultaten bygger på beskrivningar av olika aktiviteter vid specifika situationer och tillfällen men den bedömning jag gjort är att detta varit nödvändigt för att läsaren skulle få en ökad förståelse för de metoder som pedagoger och lärare valde att använda.

I bakgrundsavsnittet för denna studie står att det i *Lgr11* under skolans värdegrund och uppdrag framgår att skolan ska arbeta aktivt med att främja de båda könen lika värde och att sträva mot att bryta de traditionella könsrollerna (Skolverket, 2016, s.7-8). I artikeln av Lundström et al. (2011, s.11-12) lyfts fram att värdegrundsarbete genom nyttjande av litteratur har fått lämna plats för ett mer formellt arbete med texter av olika slag där intresset ligger i att granska textens uppbyggnad, snarare än att möjliggöra lärande genom djupare analys av texten. Med tanke på hur starkt arbete kring genus och kön betonas i grundskolans värdegrund och uppdrag så kan det te sig märkligt att det i kursplanerna inte framgår mer än vad det faktiskt gör. Att begränsa litteratur, eller i detta fall skönlitteratur, med främst ett annat syfte än att djupare analysera innehåll i olika texter kan ses som en förlust. Skönlitteratur har mycket att erbjuda, inte minst vad gäller ett genusfrämjande arbetssätt. Det som är tydligt i de resultat som presenterats är att alla författare är enade om att skönlitteratur kan användas i syfte att ge barn en förnyad syn på de redan fasta könsstereotypa uppfattningar som förknippas med pojkar och flickor. Detta nämns redan i bakgrundsavsnittet för denna studie av Brink (2005, s.200-201). Lindgrens bok *Bröderna Lejonhjärta* som använts vid högläsning av läraren i min VFU-klass har enbart syftat till läsning och någon djupare diskussion kring textens innehåll har inte förts med eleverna i klassen. Däremot kan tyckas att detta skönlitterära verk skulle kunna ingå i ett arbete där genus ligger i fokus då beskrivningarna av de olika karaktärerna många gånger stämmer överens med de könsstereotypa föreställningar vi har och därför skulle detta skönlitterära verk kunna utgöra grund för ett gemensamt samtal kring elevers uppfattning om vad som är manligt respektive kvinnligt.

I resultaten som tagits fram för denna studie framgår det som sagt att samtliga författare är överens om nyttan av skönlitteratur sett till ett genusrelaterat arbete, med andra ord kan det antas att den forskning som finns om ämnet här i Sverige är tämligen enstämmig. Skönlitteratur innebär för många läsning av böcker, antingen i form av tyst läsning eller i form av att läraren läser högt, vilket även är de varianter av läsning jag kunnat notera tillämpas ute på min VFU. Av Eriksson Barajas och Jönssons avhandlingar framgår att det är i form av högläsning som skönlitteratur lämpligast kommer till användning när frågor om genus och kön ska diskuteras och en vanlig metod är att läraren genom frågor får med sig eleverna in i konversationen. Min uppfattning är att ett sådant arbete skulle vara gynnsamt för mig som lärare då jag tror att jag lättare skulle kunna få en uppfattning av hur eleven tycker och tänker. Genom att få en ökad förståelse för mina elever skulle jag ha lättare att avgöra hur jag ska föra arbetet med

genus och jämställdhet vidare. Eriksson Barajas (2008, s.10-14) kunde i sin undersökning konstatera att de tankar barnen förde fram i diskussionen om hur en bra förälder skulle vara, många gånger stämde överens med den stereotypa synen som råder i samhället om hur en individ av kvinnligt eller manligt kön bör vara. Här går att göra kopplingar till bakgrundsavsnittet, i vilket det står att en kvinnlig forskare kunnat konstatera att barn är könsmedvetna redan vid en ålder av 5-7 (Kåreland, 2005, s.10). Att barn är medvetna om sitt kön är något som även Dolk (2013, s.42) påpekar i sin avhandling. Barnens reaktion på när pedagogen medvetet säger hon om nallen istället för han ger ett tydligt exempel på detta. Eriksson Barajas, Jönssons och Dolks avhandlingar innebär arbete kring genus i olika åldrar. Det som är gemensamt för dessa tre avhandlingar är att även om barnens åldrar skiljer sig åt, från fem till tio år, så framstår deras tankar kring vad som är manligt respektive kvinnligt som enhälliga. Detta tyder på att de normer som finns för de båda könen är starkt etablerade i samhället och något som medvetandegörs för barn redan i låg ålder men likväl även är svåra att bryta. Här vill jag hänvisa till bakgrundsavsnittet och det Brink (2005, s.200-201) skriver om att arbete kring genus utifrån skönlitteratur många gånger kan leda till att barn i äldre åldrar får en mer neutral syn om de könsstereotypa föreställningarna. Dolks avhandling visar på att ett arbete rörande genus kan påbörjas i tidig ålder, vilket kan anses vara en nödvändighet för att kunna möjliggöra det Brink lyfter fram då det tar tid att nå märkbar förändring.

Dolks avhandling utgår från fältstudier på en förskola där genuspedagogik är en viktig del i arbetet med värdegrund och frågor som berör jämställdhet mellan de båda könen. Här lyfts fram att vid användning av skönlitteratur kan ett genuspedagogiskt arbetssätt innebära att medvetet byta ut han mot hon i texten vid högläsning eller läsa upp repliker i ett tonläge som snarare anses höra till det motsatta könet. Dolk (2013, s.42) nämner att en fördel med ett sådant arbetssätt kan vara att barn antar en mer neutral syn på de båda könen. Dolk påpekar även de nackdelar ett sådant arbete för med sig. Pedagoger som alltför ihärdigt strävar mot att könsneutralisera riskerar att barns syn på kön riskerar att hamna utanför verkligheten. Schellers (2002, s.31-32) förklaring att stor vikt i arbete kring genus ligger i lärarens egen kompetens och uppfattning av genus är viktigt att lyfta fram här. Det gäller, kan jag tänka mig, att veta var gränserna går för att inte driva på arbetet alltför hårt och i likhet med vad Dolk (2008, s.42) skriver riskera att arbetet istället blir till något negativt. Även om skolan ska sträva mot jämlikhet mellan pojkar och flickor så finns det vissa biologiska skillnader som inte kan eller bör motas bort. Kårelands (2005, s.10) påstående som finns med i studiens bakgrund, att flickor som är duktiga att utöva en sport av något slag ändå anses vara underlägsna pojkar, får utgöra ett exempel för en könsnorm som är svår att bryta. En tanke är att ett sådant påstående inte kan tolkas utifrån de könsnormer som finns för pojkar och flickor, tvärtom är det ett välkänt faktum att pojkar generellt har bättre fysiska förutsättningar vad gäller att utöva sport.

Att lärarens roll i undervisning med genus är av stor betydelse kan även konstateras i Eilards artikel. I bakgrundsavsnittet beskrivs Schellers (2002, s.67) tankar kring att läraren medvetet kan arbeta genusinriktat genom att granska den litteratur som används till högläsning och elevers egna läsande. Eilards (2004) artikel om läseboken tyder på att någon genusmedvetenhet inte legat till grund i valet av den populära boken som används i många av Sveriges grundskolor, då den på flera sätt går emot skolans värdegrund vad beträffar att bryta den traditionella synen på de båda könen. Eilards analys av boken visar att den innehar flera könsstereotypa framställningar av karaktärerna och ett avsnitt i boken bedöms även vara skriven utifrån en starkt objektifierad syn på kvinnan. Här ställer jag mig frågan hur så många skolor kan tillåta den boken i undervisningen, när den så uppenbart brister i det som skolan ska stå för vad gäller jämställdhet mellan de båda könen. I bakgrundsavsnittet står att synen på vad som anses typiskt för pojkar och flickor enligt Nikolajeva (2004, s.131-132) skiftar till följd av att tiderna förändras och att det idag är vanligare med karaktärer i böcker som bryter mot de normer som anses vara det normala för det manliga och kvinnliga könet. Boken *Förstagluttarna B* utkom för arton år sedan vilket är en relativt lång tid. Under de arton år som gått kan antas att mycket har förändrats och skulle boken ha skrivits idag skulle nog innehållet ha sett annorlunda ut, bland annat skulle karaktärerna i

boken högst troligt ha framställts på ett annat vis. Däremot kan tyckas att det borde finnas ett annat utbud av läseböcker idag att tillämpa i klassrummet så frågan hur skolor kan tillåta denna bok i undervisningen kvarstår ändå.

I samtliga artiklar och avhandlingar förutom Odenbrings avhandling kopplas skönlitteratur och arbete med genus till läsning av böcker. I Odenbrings avhandling behandlas skönlitteratur istället genom en annan form av gestaltning, nämligen en ringdans. I Lgr11 (Skolverket, 2016, s.248) står att eleverna i sin undervisning ska få arbeta med texter i form av bland annat dramatik och sagor och i en ringdans som den om Törnrosa kombineras dessa två. Nästan uteslutande har resultaten tagit upp skönlitteratur och genus kopplat till högläsning och med det verbala som konversationsätt. Odenbrings avhandling är sett till det intressant att ta del av då den text som ringdansens utgår från är en klassisk skönlitterär bok som istället har dramatiserats och där kommunikationen snarare utgörs av det kroppsliga. Trots att de tre huvudrollerna i denna ringdans främst består av kvinnliga karaktärer så tilldelades samtliga roller pojkar i klassen, vilket var deras egen önskan. I bakgrundsavsnittet framgår enligt Brink (2005, s.200-201) att pojkar och flickor gärna förhåller sig till karaktärer av samma kön i skönlitterära verk. Pojkarna i Odenbrings avhandling verkar inte vara styrda av de olika karaktärernas kön, snarare av tanken på att få spela en huvudroll. Däremot stämmer Brinks påstående överens med flickorna i Eriksson Barajas avhandling, där nästan samtliga flickor i gruppen med automatik valde flickan i boken som den karaktär de helst skulle vilja vara. Dock visade sig pojken i denna grupp hellre förhålla sig till en katt än den i boken enda förekommande maskulina gestalten då denne beskrevs som söt. Detta indikerar hur starkt styrda vi faktiskt är av könsnormer.

5.3. Slutsats

Syftet med denna undersökning har varit att undersöka hur skönlitteratur kan tillämpas av läraren för att skapa jämställdhet mellan pojkar och flickor. Det finns ringa forskning om hur skönlitteratur kan tillämpas i syfte att arbeta med frågor rörande genus, vilket tyder på att forskningsläget idag borde utvecklas. En slutsats jag har kunnat göra utifrån de resultat jag funnit är att den vanligaste metoden att arbeta med skönlitteratur och genus är vid högläsning. Högläsningen efterföljs ofta av ett gemensamt samtal i grupp i vilket läraren kan bidra till konversationen genom att ställa ledande frågor. Barn väljer främst skönlitterära texter i vilka huvudpersonen är av samma kön som de själva och här kan läraren genom att föra diskussioner kring dessa texter bidra till att inte stärka de redan etablerade könsnormerna. En fördel med dessa diskussioner är tvärtom att elevers inställning till vad som är typiskt för pojkar och flickor kan komma att förändras och istället resultera i att den stereotypa synen på kön blir mer neutral. Endast en av de avhandlingar och artiklar som använts för denna studie har inneburit en annan metod än läsning av skönlitteratur, i form av en dramatisering av en skönlitterär saga. Sett till detta kan ytterligare en slutsats formuleras att den ringa forskning som finns kring denna studies ämne är tämligen enhällig.

Ännu en slutsats som kan göras utifrån denna studie är att lärare har en betydande roll vad gäller arbete med genus. Lärare som aktivt väljer att arbeta med genus behöver tillräcklig kompetens för att kunna bedöma hur detta arbete ska gå till. Lärare har det övergripande ansvaret för vilken skönlitteratur som väljs att användas i klassrummet och genom att kritiskt granska hur karaktärerna i de skönlitterära texterna framhävs så kan ansvarig lärare bidra till att inte förstärka de redan fast förankrade könsnormerna som präglar samhället.

Att högläsning framkom som den vanligaste arbetsmetoden var föga överraskande. Högläsning med efterföljande frågor är en vanlig metod som jag vid upprepade tillfällen kunnat observera ute på min VFU men däremot inte i syfte att arbeta med genus. Utifrån denna studien har jag fått en ökad förståelse för hur denna metod kan tillämpas i ett sådant arbete och inte minst hur de frågor jag väljer att ställa kan vara av betydelse för den diskussion som följer i klassrummet. Detta kommer jag ta med

mig i min roll som yrkesverksam lärare. Då denna studies resultat är baserat på granskad och godkänd vetenskaplig forskning så kan denna studie även fungera som utgångspunkt eller bakgrund för framtida studier av dels mig och dels av andra.

5.4. Förslag på fortsatt forskning

Då denna studie genererade ett fåtal användbara resultat ställer jag mig frågan om användande av en annan forskningsmetod skulle kunna ge ytterligare svar. En tanke är att en kvalitativ forskningsmetod, i vilken fältstudier och intervjuer med lärare tillämpas, skulle kunna ge mig en vidare förståelse för hur skönlitteratur kan användas i syfte att arbeta med genus då jag är övertygad om att det måste finnas fler sätt att arbeta kring genus utifrån användning av skönlitteratur.

Utifrån det som framkommit i denna studie har en nyfikenhet väckts hos mig angående hur lärare resonerar i sitt val av högläsningbok. Framförallt Eidars artikel om läseboken som starkt bryter mot skolans värdegrund vad gäller arbete med att motverka traditionella könsroller har bidragit till funderingar hos mig om vad som avgör vilka böcker lärare väljer och även väckt ett intresse hos mig att i framtida forskning undersöka vad som styr lärares val av högläsningböcker samt om deras val även berör genus. I min roll som framtida lärare kommer jag själv att ställas inför val av högläsningböcker och jag tror att en studie som syftar till att undersöka vad som ligger bakom lärares val skulle kunna vara till hjälp för mig vad gäller dessa bokval. En fråga som skulle kunna tillämpas i framtida forskning vad som är avgörande för lärare i deras val av högläsningböcker men även om de tar hänsyn till genus.

Det har i denna studie även betonats att barn främst väljer skönlitterära texter med karaktärer av samma kön som de själva. Detta är något jag själv kunnat notera när jag varit ute på VFU men det vore intressant att undersöka om de iakttagelser jag gjort stämmer överens med barnens tankar om vad som är avgörande för deras bokval. Barn väljer ofta sina böcker själv men ansvaret för vilken skönlitteratur som kommer in i klassrummet ligger till stor del på läraren. Genom att göra en undersökning av barns val av skönlitteratur och få en förståelse för vad som är intressant för dem att läsa så tror jag att jag i min framtida roll som lärare lättare skulle kunna tillgodose dessa intressen hos eleverna i de val jag gör av skönlitteratur i klassrummet. Ett möjligt syfte i en framtida studie skulle kunna innebära att undersöka vad som är avgörande för elever i årskurs F-3 i deras val av bänkbok.

6. Referenser

- Brink, L.(2005). Välja bok, Läspreferenser hos en grupp barn under år 1-3 och i år 6. I L, Kåreland. (red.). *Modig och stark - eller ligga lågt: skönlitteratur och genus i skola och förskola* (s.181-202). Stockholm: Natur och kultur
- Björklund, J., & Arnholm, M. (2014, 9 juni). Rädsla pojkarna med mer jämställd skola. *Expressen*. Hämtad från <http://www.expressen.se/debatt/radda-pojkarna-med-mer-jamstalld-skola/>
- Dolk, K. (2013). *Bångstyriga barn: makt, normer och delaktighet i förskolan*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2013. Stockholm
- Helander, B., & Björnberg, U. (u.å.). Könnsroll. I *Nationalencyklopedin*. Hämtad 26 december, 2016, från <http://www.ne.se/>
- Eilard, A. (2004). Genus och etnicitet i en "läsebok" i den svenska mångkulturella skolan. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 9 (4), s 241-262. Från <http://journals.lub.lu.se/ojs/index.php/pfs/article/view/8010/7059>
- Ericsson, A-B., & Backman, L. (2005, 30 juni). Gulliga tjejer- tuffa killar. *Aftonbladet*. Hämtad från <http://www.aftonbladet.se/debatt/article10620853.ab>
- Eriksson Barajas, K.(2008). Beyond stereotypes? Talking about gender in school booktalk. *Ethnography and Education*, 2(3), s 129-144. Från <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:18524/FULLTEXT01.pdf>
- Eriksson Barajas, K., Forsberg, C. & Wengström, Y. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap: vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. (1. utg.) Stockholm: Natur & Kultur
- Jönsson, K. (2007). *Litteraturarbetets möjligheter: en studie av barns läsning i årskurs F-3*. (Doktorsavhandling, Malmö högskola, lärarutbildningen). Från <http://dspace.mah.se/bitstream/handle/2043/4089/Avhandling.pdf?sequence=1>
- Kåreland, L.(2005). Inledning. I L, Kåreland. (red.). *Modig och stark - eller ligga lågt: skönlitteratur och genus i skola och förskola* (s.9-24). Stockholm: Natur och kultur
- Kåreland, L. (2015). *Skönlitteratur för barn och unga: historik, genrer, termer, analyser*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur
- Lundström, S., Manderstedt, L., & Palo, A. (2011).Den mätbara litteraturläsaren: En tendens i Lgr11 och en konsekvens för svensk lärarutbildningen. *Utbildning & Demokrati*, 20(2), s 7-26. Från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:975918/FULLTEXT01.pdf>
- Nikolajeva, M. (2004). *Barnbokens bygglossar*. (2., [rev. och utök.] uppl.) Lund: Studentlitteratur
- Odenbring, Y. (2010). *Kramar, kategoriseringar och hjälpfröknar: könskonstruktioner i interaktion i förskola, förskoleklass och skolår ett*. (Doktorsavhandling, Göteborgs universitet, utbildningsvetenskapliga fakulteten). Från https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/22144/1/gupea_2077_22144_1.pdf

Scheller, K. (2002). *Värdegrunden jämt: kön, makt och genus : en metodhandbok för pedagoger*. [Visby: Länsstyr. Gotland]

Skolverket. (2016). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2016*. (3., kompletterade uppl.) Stockholm: Skolverket

Skönlitteratur. (u.å.). I *Nationalencyklopedin*. Hämtad 26 december, 2016, från <http://www.ne.se/>

Svensson, S. (u.å.a). Pojkbok. I *Nationalencyklopedin*. Hämtad 26 december, 2016, från <http://www.ne.se/>

Svensson, S. (u.å.b). Flickbok. I *Nationalencyklopedin*. Hämtad 26 december, 2016, från <http://www.ne.se/>

Tallberg Broman, I. (2002). *Pedagogiskt arbete och kön: med historiska och nutida exempel*. Lund: Studentlitteratur